

قهیرانی ناسنامهی ژن و ئهویدی له رۆمانی (ژنه کان ولاتیان نییه)ی ئەژین عەبدولخالقدا

محمد احمد حسن¹ - رسول حمد رسول²

rasulhamad1975@gmail.com - mohammed.hasan@su.edu.krd

¹ زمانی کوردی، کۆلیژی پەرورده-شه قلاوه، زانکۆی سهلاحه ددین، ههولێر، ههریمی کوردستان، عێراق.

² زمانی کوردی، کۆلیژی پەروردهی بنه رته، زانکۆی سهلاحه ددین، ههولێر، ههریمی کوردستان، عێراق.

پوخته:

گه پانی ژن بۆ ناسنامهی خۆی له ناو کولتورێکی پیاوسالاریدا پرسێکه پیاو وه کو ره گهزی بهرامبهر وه ک ترسیک بۆ سه ر هه ژمونه کولتوریه کهی خۆی دهیبنیت. بۆیه ش بهریه ککهوتنی جێندهری ئامادهی ههیه. ئهویدی، چه مکیکه نوینه رایهتی دهسه لاتیکی کولتوری دهکات، ئهم دهسه لاته ناسنامهی دیکه ی قبول نییه. ئهم توێژینه وهیه ی ئیمه هه ولێکه بۆ گه پانی ژن به دوای ناسنامهی خۆیدا، که بهردهوام وه کو قهیرانیکی له لایه ن خۆی و ئهویدی دهسه لاته وه سه یرکراوه. له بهرئه وه دهتوانین بڵێن مه بهست له ناسنامه، دیوه راسته قینه که و ماهیهی تهی مرۆقه که خۆیه تی، ئه و رهفتار و ئه دگارانیه ئه و ی پێ له که سیتر جیا ده کرێته وه. چ وه ک تاکیک سیمای تایبه تی خۆی هه لدگری ته بهرامبه ر تاکه کانی دیکه، چ وه ک گروپ ده بیته هۆکاری جیاوازی و وێکنه چونیان له گه ل گروپه کانیهی کۆمه لایه تی. به و پێیه ناسنامه له سه ر بنه مای (من – ئه و) دروست ده بیته، له سه ر بنه مای ئه وه ی تاک توانای بهردهوامی پێکهێنان و دروستکردنی ناسنامه ی جیاوازی خۆی هه یه.

توێژینه وه که مان له دو به شی سه ره کی پێکهاتوه. به شی یه که م به ناوی (ناسنامه و گرتی ئه ده بی ژنانه)، ئهم به شی کی تیۆرییه. له دو پار پێکهاتوه. له پاری یه که مه دا زاراوه و چه مکی ناسنامه توێژینه وه ی له باره وه کراوه. له پاری دوه مدا سیمای تایبه ته مندی ئه و ئه ده به رونکراوه ته وه، که ژنان ئه ینوسن. هه رچی به شی دوه مه، به شی کی، پراکتیکییه له ویدا کارمان له باره ی پرسه ده رکه وته کانی ناسنامه و جیاوازی کردوه. بۆ سی پار دابه شکراوه. له پاری یه که م کار له باره ی پرسه ژنیته وه ک تاک کراوه، له پاری دوه م باسی ناسنامه و ئهویدی و ململانێیان کراوه. له پاری سییه مدا باسی ناسنامه ی کۆمه لایه تی و ئهویدی کراوه. به کارکردن له سه ر رۆمانه که.

کلێله وشه کان: ناسنامه، ژن، ئهویدی، کولتور، ناسنامه ی کۆمه لایه تی.

The Identity Crises of Women and Others: in Azhin Abdulkhaliq's novel The Women Has No Country

Mohammed Ahmed Hasan¹ - Rasul Hamad Rasul²

¹ Kurdish Department, College of Education- Shaqlawa, University of Salahaddin, Erbil, Kurdistan of Region, Iraq.

² Kurdish Department, College of Basic Education, University of Salahaddin, Erbil, Kurdistan of Region, Iraq.

Abstract:

Women regularly search for their identity in a Male-dominant society. The case is often an issue as the women consider men as a threat on their culture experience; thus, the gender conflicts are existed. The term Others refers back to a cultural authority that doesn't accept any other identities. The aim of this study is an attempt to show the women contemplation for their identity, which has been a chronical issue for women and Others. The identity refers back to human beings' true personality, other dimensions, and the attitudes that differ them from each other. The true identity of one has its individual features that differ from others; besides, within a group makes the group features to be different than other social groups. The pronouns such as (I, He and She) are true dimensions of building identity, besides the individuals have the capability of building different identity.

The study contains two chapters. The first chapter is under the title (Identity and Literature issues of Women). This chapter is theoretical and includes two sections. The first section explains the term identity, and the second section explains the features of the women works in literature. The second chapter is the methodological and practical part, which includes the identity issues and its differences. The chapter includes three sections: first section is about woman issues as an individual, section two is about identity and Others with their conflicts, section three is specified for social Identity and Others in the novel.

Keywords: Identity, Women, Others, Culture, Social Identity.

پێشه‌کی:

پرسی ناسنامه، یه‌کی له‌ پرسه‌ گرنگه‌کانی مرۆفه، که به‌ردهوام جێگه‌ی گفتوگو و توێژینه‌وه‌ به‌، چونکه‌ په‌یوه‌ندی به‌ خود و بونی مرۆفه‌وه‌ هه‌یه‌. به‌ هۆی بونی جیاوازی جێنده‌ری، ئه‌م پرسه‌ به‌ردهوام وه‌ک قه‌یرانیکی سه‌یر کراوه‌،

به تایبعت له کۆمه لگه رۆژه لاتیییه کاندایه هۆی سینترال بونی ناسنامه ی پیاوه وه، ئەوا ژن بهردهوام به دواى ناسنامه ی ژنیی خۆی گهراوه. بهر یه ککهوتی ئەم دو ئاراسته جیاوازیه ی له ناسنامه، هه میشه وهک قهیرانیکی سهیر ده کریت. توژیینه وه که ی ئیمه به ناوینیشانی (قهیرانی ناسنامه ی ژن و ئەویدی، له رۆمانی ژنه کان ولاتیان نییه ی ئەژین عه بدولخالقدا) هه ولێکه بۆ خستنه رو و گهراپی ژن بۆ ناسنامه ی خۆی، ئەم گهراپه ییش قهیرانیکی له ناو کۆمه لگه و کولتوردا دروست کردوه، چونکه ئەمه بابته ی بون و ئاماده ییه.

کیشه ی توژیینه وه

له م توژیینه وه یه دا هه ولده دهین، به توژیینه وه له چه ند کیشه یه ک هه م کیشه کان بخهینه رو، هه میشه لیکۆلینه وه یان له باره وه بکهین، ئەم کیشه نه ییش سه رته له قالبی چه ند پرسیاریک ده خهینه رو، وهک: ژن بۆ به دواى ناسنامه ی خۆیدا ده گه رپیت؟ ئەویدی کیه؟ کولتور چ په یوه ندیه کی به ناسنامه وه هه یه؟ ئایا دا هپتان (نوسینی رۆمان) هه ولێکه بۆ سه لماندن و دۆزینه وه ی ناسنامه؟ تا چه ند رۆمانی ژنانه و روژیته یی پرسیارى ناسنامه ی ژنییه؟

میتۆدی توژیینه وه

له م توژیینه وه دا سو دمان له دو میتۆد وه رگرتوه، له لایه ک میتۆدی فیمینیزیمیان بۆ لیکدانه وه و راقه کردنی رۆمانه که به کاره یناوه، له لایه کی تره وه میتۆدی وه سفی شیکاری وه ک میتۆدی ته واوکاری به کاره یناوه.

ئامانجی توژیینه وه

ئامانجی ئیمه خستنه روی ئەوه ی ژن ده کرێ له رپێ دا هپتانی ئەده بییه وه ناسنامه و بونی خۆی سه له لمینیت، هاوکات ئەوه ییش سه له لمینین ئایا رۆماننوس وه ک ژنیک توانیویه تی پرسى ناسنامه ی ژن و ئەویدی به ته واوی باس بکات.

پیکهاته ی توژیینه وه

توژیینه وه که مان له دو به شی سه ره کی پیکهاته وه. به شی یه که م به ناوی (ناسنامه و گرفتی ئەده بی ژنانه)، ئەم به شه، به شیکی تیۆرییه. له دو پار پیکهاته وه. له پاری یه که مه دا زاراه و چه مکی ناسنامه توژیینه وه ی له باره وه کراوه. له پاری دوه مدا سیما و تایبه تمه ندی ئەو ئەده ب رونه کراوه ته وه، که ژنان دهینوسن. هه رچی به شی دوه مه، به شیکی پراکتیکیه له ویدا کارمان له باره ی پرسى ده رکه وته کانی ناسنامه و جیاوازی کردوه. بۆ سێ پار دابه شکراوه. له پاری یه که م کار له باره ی پرسى ژنیی وه ک تاک کراوه، له پاری دوه م باسی ناسنامه و ئەویدی و مملانییان کراوه. له پاری سییه مدا باسی هه ولێ خستنه روی ناسنامه ی کۆمه لایه تی کاره کته ر و ئەویدی بکهین.

به شی یه که م: ناسنامه و گرفتی ئەده بی ژنانه

یه که م: زاراه و چه مکی ناسنامه

قسه کردن له باره ی ئەو نوسینه ی ژنان دهینوسن، یان ئەده بی ژنانه راسته وخۆ بۆ قسه کردن له باره ی ناسنامه و جیاوازی و پرسى جینده ر ده مانبات. له سه ره تاشدا بۆ قسه کردن له باره ی ناسنامه وه روه پوی دو پرسى دژوار ده بی نه وه. یه که میان گهرا نه له ناسنامه و دوه میان گهرا نه بۆ ناسنامه. گهرا ن له ناسنامه، زۆرجار گهرا نیکی مه عریفیه، به لام گهرا ن بۆ ناسنامه، گهرا نیکی ئایدیۆلۆژییه. گهرا نی یه که م، گهرا نیکی بۆ چۆنیه تی دروستبونی ئەو ناسنامه یه و چاودێرکردنی به رده وایمی ئەو ناسنامه یه یه. واته گهرا ن و بنکۆلێکه له بونی ئەو ناسنامه یه، هه رچی دوه میانه ناسنامه یه کی له ده سته چوه و که سه که ده یه وی به ده سته به یینیته وه.

له روی زاراووه، وه کو هه مو زاراووه کی دیکه ی ئه ده بی و فهلسه فه ی ریشه که ی بۆ یۆنانی کۆن و لاتینی ده گه پته وه. زاراووه که به ئینگلیزی (Identity) بۆ چه ندين بوار به کار دیت. واته بوار ی به کاره یێانی فراوانه. ((زاراووه که له لاتینییه وه له وشه ی identitas هاتوه، که به واتای لیکچون دیت، واته ئه وه په یوه نندییه، که شتییک ته نها له خۆیدا هه لیکرتوه.)) [Audi: 1999: 415] که واته ناسنامه کۆمه لیک سیفات و تایبه تمه نندییه که سییک له که سیکی دیکه جیا ده کاته وه. واته که سییک ده یه وی له رینگه ی کۆمه لیک تایبه تمه نندییه وه خۆی پ له که سانی دیکه جیا بکاته وه. ئه م زاراووه کۆمه کی خه لکی ده کات به وه ی تیگه یشتنیان له باره ی خۆیا نه وه هه بییت، به وه ی کین و چین. هاوکات چ شتیکیان له لا گرنگه. ئه وه تایبه تمه نندییه ی باس مان کرد، ته نیا تایبه ت نییه به مرۆف له ئاستی که س، به لکو گروپییک، نه ته وه یه ک، کۆمه لیک خه لکیش ده توان له خۆیا نی دابه یین و خۆیا ن له گروپ و نه ته وه یه کی دیکه جیا بکاته وه.

بۆ توێژینه وه له چه مکی فره ره هه ند، پتویستیمان به وه یه له ره هه ندی جیاواز لێ بکۆلینه وه، چونکه ئه وه یارمه تیمان ده دات به ته وای چه مکه که رونه بکینه وه. ئه م چه مکه پتوه ندی به کۆی زانسته مرۆفایه تییه کانه وه هه یه، وه ک: کۆمه لئاسی، ده رونه ناسی، مرۆفناسی، سیاسه ت و ئه ده ب و فهلسه فه. واقیعی شته وه ی بۆ سه لماندوین ئه گه ر بمانه وی له هه ر گروپییک، نه ته وه یه ک، ده سته یه ک، چینییک و که سییک بکۆلینه وه، یه که مین شتییک ئه وه پرس ی ناسنامه یه ربه رومان ده بیته وه.

به درێژایی میژوی فیکر له رۆژئاوا ناسنامه به واتای هاوتابونی شتییکه له گه ل خۆیدا، واته شتییک یه کسانه به خودی خۆی. له لایه ن فه یله سوفانی کۆنی وه کو ئه ره ستۆ ناسنامه به رامبه ر به بون به کاره اتوه، به لām له فهلسه فه ی نویدا چه مکی ناسنامه به شیوه یه ک کاری له باره وه کراوه، که له و تیروانینه ئه ره ستۆیه دابماندریت و پتر به رامبه ر واتای خود به کاره ات. واته پشتر بۆ شتیکی بیرکهره وه به کار ده ات، به لām دواتر واتاکه ی گۆرا بۆ منی بیرکهره وه. کۆجیتۆکه ی دیکارت با شترین نمونه ی ئه م گۆرا نه یه. (من، بیر ده که مه وه، که واته هه م.) واته لێره دا چه مکی ناسنامه بو به چه مکییک تایبه ت به خود به کار ده ات. دواتر له فهلسه فه ی نویدا دیسان گۆرا ن به سه ر ئه م چه مکه دا دیت. ((دیسان لادانیکی دیکه له چه مکی ناسنامه دا کرا به تایبه ت له روی فهلسه فه ییه وه، ئه ویش له ئاستی زمانیدا، گۆرینی بۆر به سه ره (ضمه بۆ فتحه) له زاراووه ی (الهویه)، که ئاماژه یه بۆ ئیمه له روی مرۆفناسی و کولتورییه وه.)) [المسکینی: ۲۰۰۱: ۷] له سه ر ده می ئیستادا ناسنامه ده لاله ته بۆ گروپییک، یان نه ته وه یه ک، که ریشه یان له روی ره چه له ک و مرۆفناسی و کولتورییه وه یه ک بییت.

ناسنامه، هه ر ته نیا لای ده سته و تاقمیک جی بایه خ نییه، به لکو لای تاکیش جی بایه خه، چونکه گرفتی ناسنامه و ره هه نده کانی له ژیا نی تاکدا له قوناغی هه رزه کارییه وه ده سته پیده کات، به تایبه ت کاتییک گۆرا نه ئه رکییه کان (فسیۆلۆجییه کان) روده ده ن و کاریگه ریان له سه ر دروستکردنی که سایه تی تاک ده بییت. ((ئه وه ی له سیاسه تی ناسنامه دا یه کلا که ره وه یه، ویده چی ئه زمونی مرۆف ب، به تایبه ت ئه زمونی ئه وان له ناو پیکهاته کۆمه لایه تییه کاند که ئافرینه ری ناداپه روه رین، هه روه ها ئه گه ری جیگره وه یه کی خۆدیاریکراوی هاوبه ش و ره سه نتر. بۆیه سیاسه تی ناسنامه له سه ر پتوه ندی نیوان بۆ ده سه لاتی و ئه وه دۆخه ژێرده سته ییه ی ده گه رپته وه بۆی و، له وپوه بۆ یه که سته ی داواکان له مه ر واتای ئه زمونه سیاسیه کانی تاکه جۆرا جۆره کان دامه زراوه.)) [هه یس: ۲۷۲۲: ۳۱۳] ئه مه ش پالمان پتوه ده نییت بۆ دارشته ی زاراووه کی دیکه، ئه ویش زاراووه ی ناسنامه ی تابویه. واته ناسنامه ده بیته شتییک، که تابۆ بییت، چونکه به هۆی هه ر دۆخیکه وه بییت، ناسنامه ی که سه کان، گروپه کان، نه ته وه کان ده چه پندریت.

قسه کردن له باره‌ی چه مکی ناسنامه وه به شیوه‌یه کی گشتی، هه مان کات قسه کردنه له باره‌ی کۆمه‌لێک ره‌گه‌ز، که وه ک به‌ره‌تن بۆ ناسنامه، ئه‌وانیش: زمان، ئایین، دابونه‌ریت و مه‌ودای جوگرافی. که‌واته ((ناسنامه به‌ واتا کۆمه‌لناسیه‌ که‌ی، کۆمه‌لێک تابه‌تمه‌ندبی کۆمه‌لایه‌تی و کولتوری و ژیا‌ریه‌، که‌ خه‌لکانێکی دیاریکراوی پێ جیا‌ده‌ک‌ریته‌وه‌. ناسنامه له‌م روانگه‌یه‌وه‌ کاریگه‌ری له‌سه‌ر زۆر ئاست هه‌یه‌ و کۆمه‌لێک پێکهاته‌یش له‌خۆده‌گرێت. واته‌ چه‌مکی فراوانه‌ و کۆی چالاکیه‌ کانی مرو‌ف ده‌گرێته‌وه‌، ده‌که‌وتیه‌ چه‌ند ئاستیکه‌وه‌: ناسنامه‌ی بیۆلۆجی، ناسنامه‌ی کۆمه‌لایه‌تی و ناسنامه‌ی (کولتوری)). [سبیل: ۱۹۹۳: ۴۳] که‌واته‌ ناسنامه، بواریکی فراوانه‌، چونکه‌ کۆی ره‌هه‌نده‌ کانی ژیا‌نی مرو‌ف ده‌گرێته‌وه‌. کاتی‌ک باس له‌ ناسنامه ده‌که‌ین، باس له‌ کۆمه‌لێک بابه‌تی دیکه‌یش ده‌که‌ین، بۆیه‌یش پێویسته‌ هه‌میشه‌ ره‌هه‌نده‌ جیاوازه‌ کانی ناسنامه بینن.

94

پیاوان له باره ی ژن و مافه کانی ژنانه وه دهینوسن به و جوړه ی ئه دهب هه ژمار ده کهن. واته هیندیک توژهر ئه م ئه دهبه په یوه ست به جیندر ده که نه وه و هه ندیک دیکه نوسین و داهینان ده خه نه دهره وه ی جیندره وه. بۆچونی یه که م له و بروایه دایه، که زاراه ی ئه دهبی ژنانه، زاراه یه که بۆ ئه و ئه دهبه ی ژنان دهینوسن، چونکه ته نیا ژنان ده توان گوزارشت له هه ست و بیرکردنه وه و ئازاره کانی خو یان بکه ن. بۆیه یش ئه و ئه دهبه ده کهن به ناسنامه یه ک بۆ دنیا و جیهانبینی خو یان. خاوه نانی ئه م تیزه به ته واهوتی ئه و ره تده که نه وه، که پیاوان له باره ی دنیا و ئازاره کانی ژنان ده نوسن. بۆ نمونه رۆمانی ژنانه، رۆمانیکه بۆ ئه وه ی ژنان له رپیوه گوزارشت له خو یان بکه ن. واته ئه دهب و رۆمان هۆکاریکه، ئامرازیکه بۆ گوزارشتکردن. ئه م فۆرمه ی رۆمان به بروای ئه وان زور بایه خ به بنیادی هونه ری و ئیستاتیکی رۆمان نادات. ((واته رۆمانیکه پیره ی له گوتاری خو ی ده کات، ههروه ک چۆن ئه و رۆمانه ی پیاوان دهینوسن، گوتاری خو ی به رهه م دهینیت، ئه مه ش و ده کات هه ری که یان خاوه ن تایبه تمه ندی خو یان بن.)) [مقدم: ۲۰۰۶: ندوه] واته ئه م بۆچونه به ته واهوتی دژ به نوسینی پیاوانه و پیداغری له سه ر ئه و ده کاته وه ده بی ئه دهبی ژنان به تایبه تمه ندی خو یه وه هه بی. هاوکات به گویره ی ئه م بۆچوانه ئه دهبی ژنانه ناتوانیت تایبه تمه ندی خو ی هه بی، ئه گه ر له لایه ن ژنانه وه نه نوسریت.

به بروای (هۆزان مه حمود) ((فیمینیزم توانیوتی رۆلکی تابوشکین و رادیکالنه ی هه بیته که هیچ بزوتنه وه یه کی دیکه ی ژنان نه یتوانیوه به و ئاسته فیکری و فله سه فیه گرنه گه وه هه ول بدات نه ک ته نها خه بات بکات بۆ کۆمه لیک ده سته کو تی سنوردار، که زۆریه ی ژنانی کوردستان بۆ نمونه ده یکه ن. به لکو هه ولبدن که ژن خو ی، وه ک خو ی و ژنبون و پیاوبون و پیاوگه راپی و پیاوسالاری و دابه شکاری رۆل و پیگه ی کۆمه لایه تی ئه م دو په گه زه شیکاربکه ن و لیکۆلینه وه ی گه و ره بکه ن و زانستی هه مه لایه نه به رهه مبه یین، که هه لوه شان هه ی ئه و خوارافاتانه بیته که له سه ر ژن دروستکراون.)) [مه حمود: ۲۰۱۷: سایتی کولتورمه گه زین] واته فیمینیزم، توانیویه تی دهره فته یکی زۆرباش بیته بۆ ئه و نوسه ره ژنانه ی ده یانوسیت گوزارشت له دنیای ژنانه ی خو یان بکه ن. هاوکات ئه و ئه دهبه ی پیشتر هه بو، که ئه دهبی پتر پیاوسالارانه بو له روی چه ندیتی و چۆنیتییه وه، خسته به ره خه نه.

به رامبه ر ئه م بۆچونه ی سه ره وه، بۆچونیک دیکه هه یه، پیداغری له سه ر ئه دهب وه ک داهینان ده کاته وه. بروایان وایه ئه دهب بریتییه له داهینان، نه ک جیا کردنه وه ی جیندره ی. نوسه ریک وه کو (یومنا ئه لعی) چه مکی ئه دهبی ژنانه ره تده کاته وه، به بروای ئه و، ئه م جوړه له ئه دهب تایبه تمه ندی جیگری نییه. بۆ نمونه ئه گه ر له دۆخیکدا، که رق و کینه ی کۆمه لایه تی به رامبه ر ژن هه بیته، ئه و تایبه تمه ندی خو ی له ده سته دات، چونکه لیره دا نوسین ده بیته هۆکاریک بۆ به رپه رچدان هه وه. واته ((تایبه تمه ندی نوسینی ژنان به دۆخی کۆمه لایه تی ژن په یوه ست ده کاته وه، لیره دا وه ک خود و وه ک داهینان رۆله که ی نامینیت.)) [بنمسعود: ۲۰۰۲: ۷۸]

خاوه نانی ئه م بۆچونه، بروایان وایه جیاوازی له داهینان نییه، جا ئه و داهینانه پیاو نوسیبتی، یان ژن، ئه مه فۆرمیک ئه دهبیه و داهینانه، کاتیک دین جیندره، یان په گه زتی به سه ر ده قیکدا ده سه پین، ئه و تایبه تمه ندی داهینانی ئه و ده که م ده که ینه وه. واته له قالبی ده دین. هه ر خودی ئه م ناوه یانه به ئه دهبی ژنانه و پیاوانه هه ولیکه بۆ زه فکردنه وه ی جیاوازی جیندره ی. هه رچه نده لیره دا توشی جوړیک له گرفت ده بینه وه. ئه ی ئه و ئه دهبه ی له لایه ن ژنانه وه ده نوسریت و باسی خو شه ویستی ده کات، یان باسی جه سته ی تیدا دیت، ناوبنن چی؟ ئه مه یش بۆچونی جیاوازی له باره وه هه یه. زۆریک له سه ر ئه و بروایه ن ئه م جوړه یان ناوبنریت ئه دهبی مین، چونکه ئه مه شوازیکی

نوسینه. بۆیه‌یش ((ئەدەبی مێنه ریگایە ک و ئەزمونێکی گوزارشتکردنە، لەم روانگەیه‌وه ژن هەلیکی بۆ دەره‌خسێت تا جیاوازی بنوسێت.)) [الجالسی: ۲۰۰۰: ۲۷]

ره‌خنه‌گرێکی وه‌کو (سه‌عید یه‌قتین) برۆای وایه‌ ئەو ده‌قه‌ی ژنێک ده‌ینوسێت پێویست ناکات هه‌لگری تایبه‌تمه‌ندی مێنه‌ی بێت. به‌ برۆای ئەو ((ئێستا به‌ره‌می ژن وه‌ها سه‌یر ده‌کرێت خاسیه‌تی مێنه‌ی تیدا بێت، هاوکات ژنانی نوسه‌ریش ده‌بێ هه‌وێ بۆ بدن و له‌ داهێنانه‌که‌یاندایه‌ پهن‌گه‌یه‌وه‌.)) [یقطن: ۲۰۰۲: ۵۸] که‌واته‌ مه‌رج نییه‌ هه‌مو ده‌قیک، که‌ گوزارشت بێت له‌ دنیای ژنان، ژن بێنوسێت، به‌لکو ده‌کرێ پیاویش ده‌قیک بنوسێت، به‌لام به‌ ته‌واوی له‌ خزمه‌ت بیر و ئاییدا و جیهانبینی ژنان بێت. واته‌ ئەم ره‌خنه‌گره‌ زاراوه‌ی ئەدەبی ژنان ره‌ت ده‌کاته‌وه‌، برۆای به‌ داهێنانی ئەدەبی هه‌یه‌. واته‌ ئەو دژ به‌و پۆلێنکارییه‌یه‌، که‌ بۆ ئەدەب ده‌کرێت، چونکه‌ پۆلێنکاری هه‌یج خزمه‌تێک به‌ خودی ئەدەب ناکات. ئەدەب پێش هه‌مو شتی که‌ ده‌بێت له‌ خه‌می داهێنانه‌ بێت، نه‌ک بیر له‌وه‌ بکریته‌وه‌ ئەدەب بێت به‌ ئامراز. به‌رده‌وامیش ئەدەب، وه‌ک ئامراز به‌کارهاتوه‌، وه‌ک ده‌بینین فیمینیسته‌کان ئەدەب وه‌ک رێیه‌ک بۆ گوزارشتکردن له‌ دۆخ و گرفتی ژنان به‌کارده‌هێنن، ئەه‌ی ئەگه‌ر ئەدەب نه‌که‌ن به‌ ئامراز، چۆن بتوانن باسی دۆخه‌که‌ بکه‌ن!

به‌شی دوهم: ده‌ره‌که‌وته‌کانی پرسی ناسنامه و جیاوازی له‌ رۆمانی (ژنه‌کان ولاتیان نییه‌)

رۆمانی (ژنه‌کان ولاتیان نییه‌) گه‌شتیکی درێژ و فراوانه‌، کاره‌کته‌ری سه‌ره‌کی رۆمانه‌که‌، هه‌ر له‌ سه‌ره‌تاوه‌ به‌ دواى ناسنامه‌دا وێله‌، تێمای سه‌ره‌کی رۆمانه‌که‌ و گری و روداوه‌کان به‌شی زۆری گه‌ران و سو‌راخکردنی ناسنامه‌یه‌، ناسنامه‌یه‌ک که‌ له‌ سه‌ره‌تاوه‌ کاره‌کته‌ره‌که‌ی ونیکردوه‌، یان هه‌ست به‌ بونی ناکات، به‌لکو پێیوايه‌ هه‌ر له‌ بنه‌ره‌ته‌وه‌ ئەو خاوه‌نی نه‌بوه‌.

((ئێمه‌ی بێ ولات له‌ ره‌گه‌زی ورده‌ شوشه‌ین، هه‌ر له‌ سکی دایکه‌مانه‌وه‌ ده‌شکێنرێن، هه‌ر له‌ سکی دایکه‌مانه‌وه‌ ورد ده‌کرێن، خۆمان کۆده‌که‌ینه‌وه‌ و وه‌ک ته‌واو و کامل ده‌رده‌که‌وین... هه‌ر که‌ له‌ دایک ده‌بین و ناسنامه‌مان بۆ ده‌رده‌که‌ن، ده‌مانکه‌نه‌ هاووولاتی مندالی نه‌ته‌وه‌یه‌کی دیکه‌، به‌ بیانوی ئەوه‌ی نه‌ته‌وه‌ نین. زمانمان نییه‌، ولاتمان نییه‌. ده‌شکێنرێن، ئێمه‌ فێرنه‌بوین و نازانین کولتوری کام داگیرکه‌ربه‌که‌ین به‌ هی خۆمان و له‌ سه‌ری برۆین، دواجار خراییی هه‌مو کولتوره‌کانی ده‌وروپشت په‌یره‌و ده‌که‌ین و سه‌ر به‌ هه‌یجیشیان نین)) [عه‌بدولخالق: ۲۰۲۰: ۵۱]. ئەمه‌ ئەگه‌ر بۆ کۆی مرو‌فیی کورد راست بێت، به‌ ژن و پیاوه‌وه‌، ئەوا بۆ ژن دۆخێکی دیکه‌ی زۆر خراپه‌ره‌، ئەویش به‌ هۆی جیاوازی ره‌گه‌زی و جێنده‌ری و روانینی نه‌رێنی کولتوری و کۆمه‌لگه‌ی بۆ بونی ژن و پێکهاته‌ و مافه‌کانی.

بۆیه‌ (خه‌جێ خه‌یالۆی) که‌ ناوی کاره‌کته‌ری سه‌ره‌کی رۆمانه‌که‌یه‌، ئەم دۆخی بێ ناسنامه‌یه‌ برینێکی قول له‌ دل و جه‌سته‌ی دروست ده‌کات، ده‌یه‌وێت سه‌ر هه‌لگری، ئەگه‌ر چی ناشزانیت هه‌یج دیکه‌وسکایه‌ک و ئومیدیک نابینیت، که‌ دلی خۆش بکات، به‌لام ئەو له‌م بریاری خۆی هه‌ر مکه‌وره‌ ((منیش وه‌ک تۆ بوم، بێبه‌ش نه‌بوم له‌وه‌ هه‌مو ناحه‌قیانه‌ی ژیان پێی کردین، منیش بێ ولات له‌ دایک بوم. که‌ بێ ولات له‌ دایکبویت، ناسنامه‌ت نییه‌، هاووولاتی نیت، وه‌ک ئەوه‌ وایه‌ شتیکی دیکه‌ له‌ دایکبویت، له‌ پۆلێنی بیولۆج زنده‌وه‌رزانه‌کاندا پۆلێن نه‌کرا بێت و ناوی بۆ دانه‌نرا بێت، شتیکی که‌ مرو‌فه‌ و مرو‌فیش نییه‌، من ئاوا له‌ دایکبوم، بۆیه‌ ئێستا گیرۆده‌ی شارنم و شه‌ری زه‌مه‌ن و کات ده‌که‌م و ده‌مه‌وێت له‌ کونجێکی ئەم دونیایه‌دا بیه‌ هاووولاتی، هاووولاتی له‌ شوێنێک.)) [عه‌بدولخالق: ۲۰۲۰: ۵۶].

دوای ئهوهی (خه جی) بریاری سه فەر و سه رهه لگرتنی خوی ده دات، له پیناو دۆزینه وهی ئه و ناسنامه ی که ونیکردوه، یان ئه سلهن له دنیا بینی ئه ودا هەر نه بیوه، بۆیه له کاتی گیرانه وهی چیرۆکی تایبه تی ژیا نی خوی و له هۆکاره کانی سه فەر و سه رهه لگرتنی خویدا ده لیت: ((بیرم ناچیتته وه چۆن و به چ دلێکی غه مگینه وه له کوردستان رامکرد، رامکرد له و ولاته ی شوینی هه مو شتیکی تیدا ده بوه وه، دار، به رد، گورگ، دیو، به لام شوینی ژنیکی تیدا نه ده بوه وه به ئاسوده یی تیایدا بژی)) [عه بدولخالق: ۲۰۲۰: ۱۹۴].

که واته ده توانین بڵین که (خه جی) ی کاره کته ری سه ره کی رۆمانی (ژنه کان ولاتیان نییه) له دنیا بینیکی قول و ئاستیکی به رزی هۆشیاری، به تایبه ت ژانه هه نگاو ده نیت، ئه و له پیناو پرکردنه وهی ئه و بۆشاییه گه وه ری له بنیا تی که سایه تی ئه ودا دروست بوه، خوی دو چاری بارودۆخی سه خت و دژوار ده کاته وه، به جوړیک ره نگه ژیا ن و داها توشی وه ک ئه وه نه بیته که خوی له سه ره تا وه پیشبینیکردوه.

یه که م: ناسنامه ی تاکیتی (ژنیکی).

مه به ست له م دیوه ی ناسنامه له رۆمانه که دا، گه رانی (خه جی) ی کاره کته ره وه، به دوای ناسنامه ی ژنیکی خوی، له سه ر بنه مای ئه وه ی باوه ری به وه هه یه، که ژن و پیاو له کۆمه لگه دا به دو شیواز و دنیا بینی جیاواز مامه له یان له گه ل ده کریت، بیگومان به هۆکار گه لکی جیاوازی کولتوری و ئایینی و سیاسی و ته نانه ت هه لکه وته و پیکهاته ی بایۆلۆژی ژن به جوړیک له جوړه کان له م دۆخه به شدارن.

ئه و له پیناو دۆزینه وهی ناسنامه ی ژنیکی خوی به ره و ئه وروپا راده کات به جوړیک چه ندين کوله مه رگی و ده ردیسه ری له کاتی هه لاتن و گه یشتنی به وی ده چیژیت، کاتیک ده گات به و شوینه ی خوی پلانی بۆ دانا وه ده لیت: ((بۆ من ئه وروپا ئه و کیشوهره بو سالانیکی زۆر خه یالم پیوه ی ده کرد تیدا بژیم، نه ک له بهر جوانی سیسته می، له بهر ئه وه ش نا که شه قامه کانی پاک و جوان بون، له بهر پارک و مارکیته سه رسوره یته ره کانی نا، له بهر دۆلار و کرۆن و یۆرۆ نا، به لکۆ له بهر ئه وه ی هه زم له کوره بالابه رز و عه قل ئازاده کانیان بو، ده مو یست نه یسته جی ولاتیک بم که ولاته، ده مو یست بۆ یه که م جار ببه هاوولاتی ولاتیک که به ویستی خۆم هه لی ده بژیم، نه ک ولاتیک که دان به بونیدا نانین، هه زم له که لتوریان بو. له م دوره وه پیم وابو که لتوری ئه وروپا له سه ر بنه مای لۆجیک و فه لسه فه یه کی قول بونیا د نرا وه، له گه ل پۆح و بیرکردنه وه ی مندا ده گونجیت، هه زم ده کرد ئه و کچانه ببه هاویریم، که ده ویرم باسی هه ز و رابردوی خۆمیان بۆ بکه م و وینه شم ناشیرین نا که ن و به خۆش حالیه وه ئه وانیش باسی خۆیانم بۆ ده که ن، هه زم ده کرد ئیدی که هه مو ئه و خه لکانه ی ده یانناسم و له م ژیا نه نوپیه دا له وه یه هاویری و دۆست بین، خه لکی بیگری بن، خۆیان بن، ئازاد بن)) [عه بدولخالق: ۲۰۲۰: ۱۵]. له م په ره گرافه دا خه ونی گه یشتن به ئه وروپا دیا ره بیناسنامه ییه، به وه ی کاره کته ره ده یه ویت وه ک هاوولاتییه ک بناسریت، چونکه له دنیا ی رۆژه لاتدا خه لک وه ک هاوولاتی سه یریان نا کریت. هاوکات کاره کته ره بیرکردنه وه و هه زینه کانی له گه ل سیسته می کولتوری رۆژه لات نا گونجیت، بۆیه یه به دوای شوینیکیدا ده گه ریت بتوانیت ئازادانه تیدا ژیا نی بکات.

(خه جی) ناسنامه ی ره سه ن و راسته قینه ی خوی له جیه یشتنی رۆژه لات و کولتوره که ی ده بییتته وه ((شانازی به وه وه ئه که م، که ولاتیکی بۆگه نم جیه یشت، دلخۆشم به وه ی ئه و که لتوره م له سه ر سنور جیه یشت و مائتا واییم لی کرد. دوینی من له رۆژه لات بوم، ئه مپۆش هه ر به چه ند کاتژمیژیک له نیو خۆرئا وادام. وه ک ئه وه ی په رینه وه بۆ ئازادی چه ند کاتژمیژیک بویت، یان وه ک ئه وه ی له خه ویکه وه گه یشتبه مه مله که تی خه ونه کانم، ئیستا خه ون به

هاوولاتبونەو دەبینم، دەمەوێت بێمە هاوولاتی، بۆ یەکەم جار لە ژيانمدا دەمەوێت مافی نیشتهجێبون و هاوولاتبون (وەرگرم.) [عەبدولخالق: ۲۰۲۰: ۲۱]. وەک ئەوەی شوێن چەقی گۆرانکاری بێت، جێهێشتنی جوگرافیای سروشتی خۆی، دەست لەملانەیی خەونەکانی بکات. بەسەرئێکی دیکە ئەو بونی خۆی و دۆزینەوێی ناسنامەکەی بە کۆلتور و پوانینی ئەوان بۆ ئەو دەبەستێتەو. یەک لە کێشە گەورەکانی ئەو، و نەکردنی خۆیەتی لە نێو شەپۆلی بە برشت و بەهێزی کۆمەلگە، تاقەبول بکریت و نەبێتە ریزپەری نێو کۆمەل (لە دیکەسی خەلک درۆم دەکرد، لە دیکەسی مەلای گەرەک و مامۆستا و برا و مێرد، لە کوردستان هەمو تەمەنم درۆ بو، درۆزێکی زۆر مەزنم لێ دەرچوو، من دانی پێداوەنیم درۆی زۆرم کرد، وای لێ هاتبو شیوەی جولانی دەموچاوم درۆ بو، قاچم بە درۆ لەسەر زەوی دادەنا، هەنگاوێکەم درۆ بون، شیوەی پێکەنینم نمایش و نواندن بو، دەمتوانی بە درۆ بگریم، دەمتوانی بە درۆ خۆم دلخۆش پێشان بدهم... من نەدەبو خۆم بێ، نەدەبو راستی بلێم، چونکە لەهەر کۆتێک راستیم دەگوت، ریسوا دەبوم، کێشەیی ئەو رۆژەلاتە لەوێ دەست پێ دەکات کە داوای شتی خورافیت لێ دەکات، دەیهوێت تۆ خۆت نەبیت و موعجیزە بیت.) [عەبدولخالق: ۲۰۲۰: ۲۲] خستەرووی هەمو ئەو کێشە و گرفتەکانی لە رۆژەلات هەن، کە هۆکاریکن بۆ ئەوەی تاک خۆی نەبیت، بەتایبەت ئەگەر ئەو تاکە ژن بێت. ژن بە جووتیک لە کۆلتوری دەورە دراوە بەردەوام دەبێت لە خەمی ئەوەدا بێت ئەوانی دیکە لێ رازی بن. بۆبەش بەردەوام نمایش دەکات.

به پيچه‌وانه‌ی ئه‌وه‌ی له زیند و نیشتمانی خۆی (پۆژه‌لآت) ره‌فتاری کردوه، له پۆژئاوا ئه‌و به‌ جۆریک روانینی گۆراوه، که هه‌ست به‌ بونی خۆی ده‌کات، بۆیه ده‌ئیت: ((بریارم دابو چیدیکه درۆ نه‌که‌م... به‌ راستی ئه‌گه‌ر به‌زمانیایه‌ راستی وتن هه‌نده‌ خۆشه، له‌وه‌یه‌ قه‌د هه‌نده‌ درۆم نه‌کردبا، گه‌ر به‌زمانیایه‌ مرو‌ف له‌ راستی وتن هه‌نده‌ ئاسان هه‌ست به‌ بونی خۆی ده‌کات، به‌ راستی هه‌نده‌ درۆم نه‌ده‌کرد، هه‌ر له‌ خۆمه‌وه‌ پیم وابو خۆژئاوا واتا راستی وتن، بۆ من ئازادی بریتی بو له‌ وتنی راستی، چونکه‌ له‌ پيش خۆم دانابو له‌ کوی راستیم لێ قه‌بول نه‌که‌ن، له‌ویدا کۆتایی پێ بێنم و برۆم و ئازاد بم)). [عه‌بدولخالق: ۲۰۲۰: ۲۵].

(خەجى) بەم سەفەر و راكردنەى نايەوئىت تەنيا شوئىى بگۆرئىت، بەلكو مەرامى ئەوەى ھەيە تەواوى ژيانى و بىركردنەوەكانى بگۆرئىن، ھەمو ئەوەى لە ژيانى رابردوى خۆى ئەزمونى كردوھ لئى پەشيمانە، نايەوئىت تەنانەت جارئىكى دىكە بىر لەو شتانە بكتاھوھ كە پئىشدىكە ئازاريان داوھ ((دەمويست ئەوروپاىيانە بژىم، دەمويست تەنيا شوئىم نەگۆردرئىت، بەلكو ستاىلى ژيانىشم بگۆردرئىت، دەمويست لە پەيوەندىدا ئازاد بىم، نەچمەوھ نئو پەيوەندىيە كى دىكەى ھاوسەرگىرى مندائى دىكە دروست نەكەم و كاتم ھەبئىت بۆ سەفەر و ژيان و بىنىنى دۆست و ھاوړى، دەمويست بۆ يەكەم جار بىمە خاوەن و لات، بىم بە ھاوولائىتى، بىم بە خاوەن پاسپۆرتى و لاتىك كە لئى دەژىم و بە ھى خۆمى دەزانم، دەمويست بچمە ھەمو ئەو شوئىنانەى خۆرھەلاتىيەكان خەونى پئوھ دەبىنن و مەملەكەت و زئىدى بۆ جئىدەھئىلن)).

[عەبدولخالق: ٢٠٢٠: ٣٤].

ئەو ئەوئەندە لەسەر هاتنى خۆى و گەيشتن بە ئامانجە كالى مكوڤە، نايەوئىت لە بەردەم تەوژمى بە ھىزى نارازى بە بونى ئەو، بوەستىت، بەلكو بە زمانىكى توندىكە و ڤوندىكە، بەرگرى لە بون و مانى خۆى بىكات، بەرامبەر ئەوانەى كە مافى پى نادەن، بۆيە دەلەيت: ((دەزانەن ھەمو دونيا نىشتمانى مە... من خۆم خۆم دەژىنم، وەك چۆن ئۆو سالى دوسى سەفەر دەكەن و شوين دەگوڤن، منىش ئاوا ھاتوم شوينى ژيانم بگوڤم، من دەمەوئىت ئازاد بژىم، شەرق و كولتور و كۆمەلگا و مەلاكانى نەيانتوانى ئەم ئازادىيە لە من بسەننەو، ئۆو ش ناتوان ئەم ئازادىيە لە من زەوت بكەن، وەك و تەم ھەمو دونيا ولاتى مە، من پى ولات لە داىك بوم، جەنگ مالى پى فروشتين. ھاتوم بۆ يەكەم جار لە ژيانمدا بىم بە

هاوولاتی...ئێوه دهزانن هاوولاتی نه بون یانی چی؟ دهزانن چۆنه لهم دونیایه دا بسوڕیتتهوه، بێ ئهوهی هاوولاتی هیچ کوئیه ک بیت؟)) [عهبدولخالق: ۲۰۲۰: ۱۰۸] هاوار و دهنگی کاره کتهری سه ره کی زۆر بڵنده، به وهی خۆی نابه ستیتتهوه به خاک و جوگرافیا یه کی دیاریکراو. ئازادی به گۆڕینی شوێن و کولتوره وه ده به ستیتتهوه. به رده وام چه مکی هاوولاتی به کار ده هینیت، ئه مه ییش ده لاله تی ئه وه یه، هاوولاتی بون له ولاتی ئه ودا هیچ واتایه کی نییه. وه ک هاوولاتی ناسنامه ی لێسه ندراره ته وه و ده یه وی ئه و ناسنامه یه به ده ستبه ینیتته وه.

خه جی له گه شتی گه رانی به دوا ی دۆزینه وه ی ناسنامه که یدا به رده وامه، به لام زۆر نابات به تایبه ت دوا ی ئه وه ی ده گاته ئه وروپا، واقبعی ژیا نی ئه وی ده بینیت و رۆژانه سه روکاری له گه ل شارستانییه ت و کولتوری ئه وروپیدا ده بیت، توشی بێ ئومیدیه کی دیکه ی گه وره ده بیتته وه به وه ی که ئیره ش پیناچیت ئه و به هه شته بیت، که ئه و به دوا یدا ویل بوه، ئه و هه مو قوربانییه ی له پیناوی داوه، که چی هه مان بارودۆخی پێشوی بۆ دوباره ده بیتته وه، به لام به رهنگی کی دیکه ی جیاواز، له چوارچیه ی کولتوری کی دیکه ی جیاواز، هه ر زو ده که ویتته نیو ژیا نیکی تازه ی پر له غوربه ت. ئه م هه ست و بۆنه ی غه ربیه یه، هه ر زو به رۆکی (خه جی) ده گریت، جوانی دیمه ن و دلپێخی ئه وی ئاوێک به کوره ی نیو سینه ی ئه ودا ناکه ن، بگره ئاگری به سو ی ده رونی زیادی که و زیادی که گر و کلپه ده گریت. ((به م گولستانی غوربه ته وه نالکیم، پێکانم داده گرم، پێلاوه کانم له م ئه رزی غه ربیه یه قایم گیرده که م، پێیه وه نانوسیم، وه ک ئه وه وایه له فه زادا بفرم، به خۆم ده لیم له کو ئی؟ به خۆم ده لیم "کچه که تۆ به م ئه رزه وه نالکیت تۆ له و ژنانه ی که نابیتته خاوه ن نیشتمان، خاوه ن مāl، خاوه ن هیچ" له نیو ئیره و ئه ویدا ون ده بم، ده بم به ورده شوشه، ده بم به هه ور، ده بم به ته م...نامه ویت چیدی که بفرم، ده مه ویت بیر خۆمی به ینمه وه من کیم، به دوا ی خۆمدا ده گه ریم من له کو ئیم)) [عهبدولخالق: ۲۰۲۰: ۱۳۵]. ئه و ئه گه ر چی تا چا و بر ده کات له نیشتمان و جوگرافیا ی سه روشتی خۆی دورکه وتوته وه، به لام هیشتا خۆی وه ک ئه وه ی ئه و ده یه ویت نه دۆزیوه ته وه، وه ک ئه وه ی له ئه زه له وه به شی ئه و ئه م بێ ناسنامه یی و بزبونه ی نیو کولتو و مرۆفه جیاوازه کانی دنیای پر له نادادی بیت.

(خه جی) دوا ی چه ندين جار هه ولدانی بۆ وه گرته ی هاوولاتی نامه و مافی نیشه جیبون و فیرونی زمان، دوا ی چاوه روانیه کی زۆر، به لام دوا جار خۆی و هاویری ژنه که ی، ده گه نه باوه رێک که ئه سته مه ئه وان بتوانن له وی له نیو ئه و هه مو نادادی و خه مساردیه وه به ئاسای له ژیا ن به رده وام بن ((دیسان گۆشه گیر ده بمه وه، و ئازادی له خۆم زه وت ده که مه وه، له مāl ده رناچم و که ئابه لیمان ده دات، فه رانک به گریانێکی هیمنه وه ده لیت: "له ولات له به ر پژی می ئیران ئازاد نه بون، لیره ش له به ر زمان، ئیمه به س بۆ مردن باشین" فه رانک تا ئه مرۆش ئیقامه ی پێ نه دراوه، ئه م شه وه زۆر به غه مگینی ده یگوت" ئیمه تا مردن کو یله و بێ ولاتین، هه ر رۆژه و کو یله ی شتی کین" هه ر له پێش خۆشیه وه ده یبۆلاند و ده یگوت" باشه بۆ ئه بیت ئیمه خه لکی ئه و مه مله که ته داماوانه بین که ئینگلیزی نازانین، خۆ هیچ نا له هه مو ئه وروپا ریزی ئینگلیزی ده گیریت و خه لکی تیی ده گات)) [عهبدولخالق: ۲۰۲۰: ۱۵۲].

له دۆخی کی وه ها ناله باردا مرۆف مانای راسته قینه ی ژیا نی خۆی بز ده کات، یا ن ده که ویتته دۆخی کی وه ها شپره، که گومان له بونی خۆشی- وه ک مرۆف بکاته وه ((ئه و ژماره ی ناسنامه که سییه ی له نه رویج و زۆرینه ی ولاتانی ئه وروپا واتای ناسنامه ی مرۆف ده دن، مرۆف بێ ئه م ژماره یه، خالی ده بیتته وه له مرۆفبون و له هیچ شوێنیکدا نیت)). [عهبدولخالق: ۲۰۲۰: ۹۱] کاره کتهر له دو ره هه نده وه باس له ناسنامه ده کات. ناسنامه یه ک، که ژماره یه و سیسته می سه رمایه داری بۆ هه ر مرۆفیک کۆدێکی داناوه له رپیه وه کۆنترۆلی ئه و مرۆفه ده کات. به دویو ئیکی دیکه ئه وه سیسته می

سهرمايه داريه مروف به پوه ده بات. هاوکات له ره هه نديکي دیکه دا نه گهر مروف خاوه ني ته م ژماره يه بيت تهوا به چاوتيکي دیکه، وهک مروف تيکي نه وروپي سه يرت ده کهن و هه ميشه يش به چاوتيکي بالتر ليت ده روان.

(خه جي) دواي سه فهر و پاکردني بو نه وروپا و مانه وهی بو چه ندين سال و هه ولداني بو گه يشتن به خه ونه کاني به تايهت خو سه لماندن و هه ست کردن به بوني خو، ورددیکه بلين دوزينه وهی ناسنامه ی ژني تي خو، نهک ههر نه يتواني به ئاوا ته کاني بگات، به لکو له ميان ي ژيان کردن و هه وله کانيدا، خو و کوره کهيشي (هه وري) که له کوردستانه وه له گهل خو بردويه تي، له ده ست ده بات. ته م راستيه دواي ديار نه ماني (خه جي) و به تايهت ته و کاته به ده رده که ویت، که (هه وري) به کوشتي دايکي تومه تبار ده کریت، (هه وري) له دادگا و له ميان ي به رگري کردن له خو ده ليت: ((من دايکم نه کوشت، نه وهی دايکي کوشت ئيه ون، پيشي- من و هه ره شه کانم، ئيه بون دايکمان کوشت، روتيک بو ئيقامه و روتيک بو گهران به دواي ئيشدا ئوسامه ¹ فرميسي رق له چاوي ده رتيته خوار و رو له دادوه ره که ده کات: "ده زانيت دايکم وهک ئيه ياساي خويته، به لام چونکه زماني نه رويجي زماني دايکم نه بو، ناچارتان کرد تا دوا هه ناسه ي قاپ بشوات، له ئوسلو جاده کان پاک بکاته وه، له نيو نه خو شخانه کاني ئوسلو خويته مردوه کانتان بشوات" ئوسامه ده ليت: "له وه يه گهرانه وه م بو نيو باوه شي ئيسلام و بابو باپيرانم، به هانه يه ک بوبيت بو نه وهی ئيه وهک دايکم به سه ر نه هيئن، بو نه وهی ئيه هه مو هه وره کان نه توينه وه و له ئاسماندا ونمان نه کهن، ناچارين بيينه ئوسامه، ئيمه ناچارين بيينه ئوسامه". بو نه وهی وهک دايکم زه ليلم نه کهن. بو نه وهی تواليت به بروانامه ي ياسا و مافه کانمان نه سه رنه وه، ناچارين بيينه ئوسامه)). [عه بدولخالق: ۲۰۲۰: ۲۱۰].

دواجار (هه وري) ² ده گاته وه هه مان ته و باوه ري دايکي، که پيشتر (دايکي) هه يبه، ته و جياوازي و تايه ته مندي و خاسيه ته تاکیانه ي ته وان هه لگريون نه بونه مايه ي دوزينه وهی پانتايه ک بو پيکه وه ژيان و ليکدیکه تيگه يشتن، به واتايه کي دیکه جياوازيه کان له بری نه وهی ببه ته واکه ري يه کدیکه و يه کدیکه قه بولکردن، بونه هوکاري زيادیکه توخکردنه وهی جياوازيه کان، کولتوري جياواز و جوگرافياي جياواز نه يانتواني ده روني تیکشکاي مروف تيک تيمار بکه ن و که سايه تي په رته وازه ي (خه جي) کوکبه نه وه، بويه له دواين گفتوگوکاني خویدا، شيعريک ده خو نيته وه و ده ليت: "دايکم ده يگوت زنه کان ولاتيان نييه" وهک ئاماژه يه ک بو درکاندي ته و راستيه ي که خو يي و دايکي دواي چه ندين سال ژيان و چه شتي تالي و سوئري پيگه يشتن.

له سه ره تادا کاره کته ر به ئاوا تي ته وهی ناسنامه ي ژني تي خو وهک هاوولاتييه ک بدوزيته وه رو له ولاتيکي دیکه ده کات. هه ردو چه مکي ولات و هاوولاتي زور جه ختيان له سه ر کراوه ته وه. راسته خه جي ده گاته ولاتيکي خاوه ن سه روه ري و نه ویش مافي هاوولاتييون وه رده گريت، به لام هه مديسان توشي بيئوميدي ده بيتته وه، چونکه هاووپيه که ي به هو ي نه وهی زمان نازانيت، ته و ناتوانيت وهک هاوولاتييه ک په فتار بکات. به واتايه کي دیکه، زمانيش ناسنامه يه بو مروف، به هو ي نه وهی نه ویش زمان نازانيت ته و دوباره بيئاسنامه ده سوريته وه.

دوهم: ناسنامه و نه وي دي.

ديوپيکي دیکه ي ده رکه وتن و به رجه سه ته بوني پرس ي ناسنامه له رومي (زنه کان ولاتيان نييه) بريتيه له به رانه ربوني دو جور له ناسنامه، به واتايه کي دیکه له به رامبه ر ناسنامه ي (ژن) دا، ناسنامه ي نه ويدي (پياو) ده رده که ویت. مه به ست له م ده رکه وتن و خويابونه زور جار به مه رمي سه رينه وهی ناسنامه ي پيشو دي، له ريگه ي سه پاندي هه ژموني خو يي و ده سه لاته مه عريفي و کولتوريه کان دي.

کاتیک (خه جی) دهیه ویت کوردستان بهره و ئه وروپا جیهیلتیت، به بی هاوسهر و که سوکاری نزیک، پیوایه ئه مه خالیک وه چهرخانی گه ورهیه له ژبانی ئه ودا ((ئو رۆژه ئو روداوو میژویه بو که من نه جاتم بو. من و کوریک بچکوله له خیزان، له کۆمه له میژد، میژده کهم که پینج شهش سال بهیه که وه ژباین و ههر هه مو ئه و سالنه له گهرمه ی شهر و ده مه فالیدا بوین... دو سالیک بو، نه سیکیس و نه خوشه و یستی و نه هیچ په یوه ندییه کی پیکه وه یی، له نیوانماندا نه مابو)) [عه بدولخالق: ۲۰۲۰: ۱۱۵]. ئه م پیوایه دورکه و تنه وه ی له وه ی ناوی ده نیین میژد، یه کسانه به ئازادی، ده رچونه له ناو جوړیک له په یوه ندی و پیکه وه بو ن که شکوی مروقی تیدا پارێزراو نییه.

هه ژمونی پیاو و ناسنامه ی پیاوه ی به رامبه ر هه گزی مینه، له سه ره تای گه یشتی ئه و به ئه وروپا ده رده که ویت، کاتیک (خه جی) ده گاته ئه وروپا و خال و خالوژنی ده بینیت، ئه وه دیارده بیت، که ئیستا خالوژنی له ژیر فشار و هه ژمونی پیاوانه ی جاران نه ماوه، ئه و به کامی دلی خو ی و به ئازادی ده توانیت ئه وه بهوشیت که خو ی حه زی لیته ی، هیچ کهس ناتوانیت شیوازی پۆشین و ده رکه و تنی ئه و دیاری بکات، وه ک ئه وه ی له رابردو له کوردستان باو بو، تا ئه و ئاسته ی ژنه کان له پیناو ره زامه ندی پیاوان و راگرتی دلایان خو یان ونکرده و نه یان توانیوه ئه وه بن که خو یان ده یانه ویت، یان که خو یان هه ن، به لکو هه میشه وه ک وینه یه کی له قالب دراو دور له ویستی خو یان ده رکه و تن و خو یان نمایش کردو. ((له دوره وه خالوژنه گیلایسم بینی، که میک چوبه وه ته مه نه وه، به لام هینده ش نا جوانی و گه شی ده موچاوه پیاوکوژه که ی له ده ست دابیت، ههر له دوره وه دلخۆش بوم به بینینی گیلایسم، وه ک خو ی و بی جبه و له چک و دونیا یه ک شت که جاران له له شی خو ی ده ئالاند و خو ی له ناویدا ده شارده وه، جاران جبه کانی گیلایسم و هاوړیکانی زۆربه یان له قوماشیکی ئه ستور دروست ده کران، که له هاویندا و له پله ی گهرمی په نجادا ده یان پۆشی و نازی ئیمانداریتی و له شپاکیان به سه ر ئافره تانی سفوردا لی ده دا... دلخۆش بوم گیلایسم قژه ره شه که ی والا کردبو، چیدیکه گو ی به وه نه دات دایپۆشی و بیهاریته وه)). [عه بدولخالق: ۲۰۲۰: ۱۳]. (خه جه) پیوایه ئیستا خالوژنی له ژیر چنگی ده سه لاتی ئه ویدی (پیاو) ده رچوو، جوړیک له ئازادی به ده ست هیناوه، که ده توانیت ناسنامه ی که سیی خو ی (ژن) بهارێزیت، وه ک ئه وه ی خو ی ده یه ویت ده رکه ویت، دور له ههر فشاریک ده ره کی و ناچیته ژیر بالی هه ژمونی پیاوانی ده وروبه ری.

ئو کاته ی (خه جی) ده گاته نه رویج و ئازاده له وه ی هه رچییه ک بیه ویت بیکات، له نایت کلایه کان شه وانه له گه ل گه نجانی ئه و ولاته به دلی خو ی سه ما ده کات، بیرى گه نجانی نیشتمانی خو ی ده کات، که ته نیا خه یالایان لای دنیا ی مه دیکه یاله و له مانای جوانی هونه ر و سه ما و موسیقا و گۆرانی به تالان، ئه و پیوایه ئیدیکه له دنیا ی ئازادییه و هه ناسه ده دات به لام ئه و کاته ی ((له سه ر کورسییه بلنده کانی باره که دانیشتبوین، له پر له پشتر، پیاویک ده ستی خسته سه ر شانی چه پم، که ئاورم لی دایه وه، ئامۆزایه کم بو، که سالانیک بو ها تبو بۆ نه رویج و له ئوسلو ده ژیا، به لام من هیچ په یوه ندییه کم له گه لیدا نه مابو، سه ریک بچوک و شان و بالیک پان و وه رزشکار، له من ها ته پیش و قۆله کانی هینده ی دیکه له که مه ری دور خسته وه، وه ک ئه وه ی خو ی فش بکاته وه و عه زه لات نیشان بدات، وه ک شه لاتیه کانی لای خو مان ده ها ته به ر چاو، بی سه لام و که لام وتی: "ئو ته تو چی ده که یه لیره؟" منیش بی ئه وه ی خو م تیک بده م: "ئو ته تو چی ده که یه لیره؟" به ئه نگوستی شه هاده ی ده ستی چه پی هه ره شه ی لی کردم و وتی: "ههر ئیستا له گه لم دیه وه مال، له و ی حه لی تو ده که م... یه کیک له هاوړیکانی وتی: "خاتون تیتگه یه نم، ئه و ئه وروپایانه جیگی سیقه نین، کچی باش به و له گه لمان وه ره با بته گه یه نینه وه مال". هاوړیکه ی دیکه ییشی وه ک ئه و ی پاسه وانی شه ره فی من بیت، خو ی تیه له قور تاند و گو تی: "ئابروچونه بۆ ئیمه ی کورد، کچمان له گه ل ئه به رازخۆر و بیغیره تانه

ببينين)). [عهبدولخالق: ۲۰۲۰: ۴۴]. بهم روداوهي (خهجي) دهيهوئيت بلييت بهس نهبو له ولات و نيشتيماني خويمان، خزم و خوئيش دهسكاري و دهخالهتي ژيانمان دهكهن، له نهوړوپاي نازاد ههمان دوخ دوباره دهبيتوهه، دواتر بوچي نهوهي بو كورنيكي كورد و روژههلاتي رهوايه، بو كچاني ههمان كولتور رهوا نهبيت؟ نهمه نهو دژيه كي و دوړوبيهيه كه له كولتوري ئيمه دا رهواجي پيډه دريت. زورينه مان به شيواز و ئاستي جياواز قورياني هم ديد و روانينه ين.

حهز و ئاره زوي نيرسالاري زيادتر و به شيوازي ديكه به روكي (خهجي) ده گريت، له هر دركه وتن و روئيشتنكي ئاساي نهوه چاوه ري ده گريت، كه زن وهك كه رهسته يه كي چيژبه خشين ته ماشا بكرين و ببنه قورياني چهند ئاره زويكي نيرينه ي مروفه كان و نيچير ئاسا راوبكرين ((دو كوري خوړه لاتي ناوه راست ليتمان دننه پيش و دهلپن: "كورد، عه رب، فارسي" من و فهرانك به نهرويچي وه لاميان ده ديه نهوه و دهلپن "هيچيان" بو نهوهي وازمان لي بينن. فهرانك له خو يه وه دو سي وشه به ئيسپاني ده لپت بو نهوهي ليتمان دوربكه ونهوه و وازمان لي بينن، كوره كان ئيهمال ده كه ين و نه وانيش دهرون، به دهم روئيشتنه وه، يه كيكيان به كوردي به نهوي ديكه ده لپت: "هه تيم ئيستا نهو قه چانه نه به يته وه پيكه وه تير سوريان بين" من دلم پر ده بيت و شپزه دهم، دواتر بو فهرانكي ته رجمه ده كه م چيان وتوه. ئيديكه من و فهرانك ههمو هم شهوه باسي عه قل بوگه نبي هم ميلله ته ويرانانه ي خويمان ده كه ين، كه چنده بوچونيان ناشرينه بو زن، سيكس، سه ما)). [عهبدولخالق: ۲۰۲۰: ۱۵۹] هم پره گرافه نيشانه ي نهوه يه، كه پره ورده و كولتور چ روئيك له پيكهاته ي كه سايه تي مروقي روژهه لاتي ده بينن. چون نهوان دواي بهر كه وتنيان به ژيان و كولتوري نه وروپي نه يان توانيوه خويان بگورن. به رده وام سيكس يه كه مين شتيكه يري لي ده كه نهوه. ههمو شتيك به سيكس ده به ستنه وه.

به كه مرواني زن و پيشلي كوردي مافه كان ته نيا له لايه ن پياوي روژهه لاتي و ره گزي كورد نيه، به لكو كولتور و پياوي نه ته وه ي ديكه يش به ههمان شيوه، خو شي له چاره ي زن نابيين، تا بويان بكرت ريگر دهن له به رده م شكومه ندي و بالابوني زن، له ناوجه رگه ي روژاوا و له ژير سايه ي سيستم ي ديموكراسي به جوړي ديكه و له ژير ناوي ديكه ههمان دوخي نيگه راني و بيريزي كردن به رده وامي ده بيت (ده چمه وه فهرانگه ي ميگره يشن و نه نتون ده بينم وهك به رپريسي كه يسه كه م، نه نتون وهك نهوه ي به زور پي مور بكن، به نابه دلي و هره قه ي وهرگرتي ئيقامه كه م پي ده دات، هر بو نهوه ي دلشيم توند بكات ده لپت: "ئاگات لي بيت نهوه ئيقامه ي خوئندنه، دهرنه چي و كوئيز تهواو نه كه يت، لپت ده سه نريته وه" پياوه مونه كه ش ديته ژوره كه و به سه رسورمانه وه ده لپت: "زانكو؟ زانكوي چي؟ من له په يوه نديدا بوم له گهل دهر ونناسه كه م، چونكه نهو پي وايه تو دهرونت نائارامه، ئيمه ئيقامه ت پي ده دهن، گهر دنيا بينه وه له دوخيكي دهه روني ئارامدايت. [عهبدولخالق: ۲۰۲۰: ۱۴۹].

دوخي (خهجي) له ژير باري نيگه راني ميينه ي خو ي به رده وامي هه يه، ته نانه ت نهو كاتانه شي كه دوستابه تي له گهل كورنيكي نهرويچي پهيدا دهكات و له ژير هه يواني يهك خانو پيكه وه ژيان دهكهن، به لام نهو خو شه ويستي و په يوه ندييه نابيته فريادرسي دوخ و ژياني نهو، له بهرامبره شكاندنه وه ي نهودا، كاتيكي به راورد ي كه مي مانگانه كه ي نهو دهكهن له گهل كه سيكي ديكه دا، تا ته ريقي بكه نهوه، نهو ده لپت: ((گهر راسيسته كان و ئايديو لوتياكان هم ولاته يان به رپوه نه بر دبا، مي پاريزه ريش ياساي نهرويچيم نه ده خسته نيو توالييت و روژانه تواليته كانم پي نه ده سرييه وه، نهو كات زور ئاسان ده متواني په نجا هه زار كرون به حقي خو م و به بروانامه ي خو م پهيدا بكه م" دا يكي بيده ننگ ده بيت، سبه يستان ده مي ده كاته وه و ده لپت: "ده كرا زياتر هه ول بدهيت خاتون، به جيگاي يهك ئيش له ريستوران كيدا بيكه يت به دو ئيش بو نهوه ي مانگانه كه ت وهك هه ي مي لي بيت و بتوانين خانو بكرين)) [عهبدولخالق: ۲۰۲۰: ۱۸۸] خه جي هه رچه نده له گهل كورنيكي ژياني هاوسه ري پيكده هي نييت، به لام هيشتا جياوازي نه ته وه ي به رچاو ده كه وييت.

بهوهی کهسانیک لهو ولاتانه ههن، دژ به پهنا بهرانی و به چاویکی نزمتر سهیریان ده کهن. بۆیهیش ئهوه کهسانه وهک هاوولاتی دوه له کار و مافه کانیان مامه لهیان له گه لدا ده کریت. ((هیچم بۆ گرنگ نامینیت، نه نیشتمان و نه دایک، نه گه رانهوه و نه ژیان، بۆم گرنگ نامینیت ئه مرۆ بژیم، ته نهها و ته نهها بۆم گرنگ بو له داهاتویه کدا ئیقامه وه گرگ، به راستی ژیانم وهستا بو... چیدیکه نه مده توانی به خه یال و دابنیم که له نه رویج بمینمه وه، بوبوم به ته م له بۆ ئیقامه ییدا، نه دهم توانی بگه ریمه وه مهمله کهت و نه شمه توانی لیره ببینیم و ههست به بونی خۆم بکه م، پارچه ته میکی بچوک بوم، مرقفه کان ئاسان ده یانتوانی به نیومدا تپهرن، به ته نیشتمدا برۆن و نه مدوینن، به رمبکه ون و وهک ئه وه وابیت بهرم نه کهوتین)). [عه بدولخالق: ۲۰۲۰: ۸۶]. له نیو گێژه لوهکی ژیاندا (خه جی) به جۆریک ته نگه تاو بو، نزیکه ناسنامه ی کهسی خۆشی بزر ده کات، شتی که ئه وه له پیناویدا ده یان سنور و شار و ولاتی بریون، به لام ئیستا ئه وهنده خۆی له بهر چاو بچوک بوته وه، خه ریکه ژیان لای وی به ها و چێژیکی نامینیت، کاتی که هه مو جوانی و به هاکانی ژیانینان له پارچه کاغه زێکی فهرمی کۆکردۆته وه.

سێیه م: ناسنامه ی کۆمه لایه تی و ئه ویدی

دیوی سێیه می ده رکه وتنی شه ر و قهیرانی توندی ناسنامه، بریتییه له ناسنامه ی کۆمه لایه تی، به و پێیه ی تاک ده چێته وه سه ر گروپیکی تایبه تی کۆمه لایه تی و له چوارچێوه ی ئه م گروپه تاک رایه له ی په یوه ندییه کانی به ده ور به ری خۆی ده به ستێته وه، به دیوکی دیکه دا ئه و کاته ی تاک له نیو گروپیکی دیکه ی جیاوازی کۆمه لایه تی له روی پیکهاته به نه رته ییه کانی، ژیان ده کات، دیسان جۆریک له به ریه ککه وتن و پیکدادانی کولتوری دروست ده یته وه. روه بریکی فراوانی ئه م رۆمانه، بریتییه له مملانی نیوان دو کولتوری جیاواز، ئه گه ر چی (خه جی) سه ره تا دان به وه دا ده نیته، که ئه و مه به ستی بو، خۆی به ده ر له چوارچێوه کۆمه لایه تی و نه ته وه ییه کان ببینیت، له م پیناوه دا هه ولێشی— داوه، به لام دوا جار کاتی که ده که وێته نیو واقعی کۆمه لایه تی، دور له ویستی خۆی جاریکی دیکه هه ستی خۆبه ندی و مه یلی به لای ناسنامه کۆمه لایه تییه که ی خۆیدا ده شکێته وه، ئه مه وه ک حاله تیک و بۆشاییه کی ده رونی بۆ مرۆف ده کریت به ئاسایی ببیندریت.

((خه جی) که بۆیه که مین جار پێ ده نیته سه ر خاکی رۆژئاوا له کاتی گێرانه وه ی سه ربرده ی ژیا نی رابردوی خۆیه وه ده لیت: ((وه ک گێژیکی غه مگین و شه رمن له شوێنی که ده وه ستم و بیر ده که مه وه که چۆن بچمه نیو ئه و کۆمه لگا تازه یه وه ؟ بچم یان نه چم ؟ چۆن بچم ؟ گه ر قه راره بچم له کوێه ؟ ... ناوێرم و نازانم چۆن هه نگاو بنیم)) [عه بدولخالق: ۲۰۲۰: ۷] ئه م راپاری و بۆ ئۆقره ییه ده رونییه ی دو چاری بو، په نگه به شیکی په یوه ندی به خۆدی خۆی و روانینه کانی رابردویه وه هه بیته، بهر له وه ی سه فه ر بکات و له ده رگی ولاتی و کولتوریکی تازه بدات، چونکه له خه یالدا نی خۆی دانه ناوه رۆژیکی روه و واقعیکی ئاوا ببێته وه. (له راستیدا سالانیکی کارم بۆ ئه وه کرد، چه قه بون له کورد به سه نمه وه و خۆم چه قی ژیا نی خۆم بم، به لام له م شاره غه ریب و گه ورا نه دا به بۆ کورد ده دیکه سم به رینگا کندا برۆم، وه ک ئه وه ی ئه وه من نه بوبم کوردستانم جێهێشتبیت و له کورد رام کردبیت، له بۆ ولاتی خۆم هه لاتیم و سه رم هه لگر تبیت، وه ک ئه وه ی من نه بوبم نیوه ی ته مه نم کارم بۆ ئه وه کردبیت وجود و تاککه رایی خۆم سێنترال بکه م و ده ور و پشست له خۆم دامانم). [عه بدولخالق: ۲۰۲۰: ۹].

ئه و ده که وێته نیو دنیا یه ک دودلی و گومان کردن له خۆی و ئه وه ی که له رابردو کردویه تی و ئه و هه نگا وانه شی که نیازی هاویشتی ههن، بۆیه به خۆی ده لیت: ((هه ر جاریکی که سهیری ژماره کانم ده کرد، له خۆم ده پرسی من له کورد

پام کرد، ئەو هەمو ناو و ژمارە کوردییە چینی لە گەل خۆم هیناومن، ئەو دڵنەواوییە چییە لەم پارچە کاغەزە بچوکانهوە پیم دەگات، ئەو هەمو کارەکتەرە کوردییانە چینی کە لە خەیاڵم دەرنان. بۆچی لە گەل خۆم هیناومن، بێ ئەوان من کیم؟ هەر بە سادەیی و دەنگێکی پر شەرمەووە لە خۆمم دەپرسی: جەناب تو کە لە کورد رات کردو، ئەو لەم مەملەکەتە نامۆیانەدا بەدیل چییە؟ ... ئیستا ئازادم و تەواو بەرەو ئەم رێگا نامۆ و نادیارانە دەڕۆم، یانیش جارێکی دیکە بە شوێن کورد دا دەگەریمەووە، بۆ ئەوەی دەست لە هەمو ژانم و وردە کارییەکانی وەربەن. [عەبدولخالق: ۲۰۲۰: ۱۰] ئەوەی پونە (خەج) هەر زو لە گەل گەشتی و یە کەمین بەرکەوتنی راستەخۆی کولتوری ئەوروپی، جارێکی دیکە ئەم هەستی خۆبەندی و وابەستەییە بە کولتوری رۆژەلانی و کوردی لە لا بە شیوەیە ک زیندوودەبێتەو، کە دوا دیکە ئاریشە گەورە بۆ دروست دەبن و دوا جار بە جۆریک لە جۆرەکان خۆی بە قوربانی روانینی جیاوازی نێوان کولتورەکان دەبینێتەو.

وابەستەیی کولتوری و کاریگەری ناسنامە کۆمەلایەتی تەنیا لە نیشتمان و زیدی کەسەکان دەرناکەوێت، (خەج) لە گەل ئەوەی پەریوەتەو نێو کولتوری ئەوروپی، لە گەل خالۆ و خالۆژنی (ئەوان دەمێکە لەوێ ژیان دەکەن) دەکەوێتە گەشتوگۆ، دوا دیکە دەبێتە دەمەقالیان لە سەر ئەوەی بۆ دەبێت، ئەو لەوێش پارێزگاری لە ناسنامە و کولتوری خۆی بکاتەو ((هەر زو گەشتوگۆکەم بە خالۆ و خالۆژنم بڕی و نەمەیلان گۆیم لەو قسانە بێت، کە ئەوان هەر لە خۆیانەو بێ ئەوەی ئەو شوێنانەیان بینێت، بۆی هەڵدەبەستن. من زۆر بە هێمنی درێژەم بە باسە کە دا، "جاری بەر لە هەر شتێک ئێوە خۆتان چون بۆ دیسکۆ؟ بینوتانە؟ یانی بۆ خراپە! بۆ پێتان وایە دیسکۆ چیە وچی لێ دەکرێت تا لە گەل کولتوری کوردی نەگونجێت؟" دوا دیکە کولتوری کوردی چییە؟ دەقیکی دارپێراومان هەیه کولتوری کوردی لە سەر نوسرا بێت؟ حوکم و پاداشتی من چییە گەر لە سەر ئەم کولتورە بڕۆم؟)) [عەبدولخالق: ۲۰۲۰: ۳۷] ئەو دەیهوێت بڵێت کولتور بە جۆریک هەژمونی خۆی لە سەر تاکەکان دەسەپێنێت، لەدەرەوێ شوێن و جوگرافیای خۆجێی خۆشی، کاریگەری خۆی لە سەر تاکەکان جێدەهێڵێت. تەنانەت ئەگەر بۆ ماوێهێکی درێژیش تاکی خاوەن کولتور بەریە ککەوتنی راستەوخۆی رۆژانە لە گەل کولتوی دیکە جیاواز دا هەبێت، هەر و ئەگەر لە دەرەوێ کولتوری خۆشی ژیان بکات و لە روی جەستەیی و فیزیکی سنور و مەودای دوریش هەبن.

ئەگەر چی (خەج) زۆر لێپراوانە، رۆژە لە سەر ئەوەی تا بتوانێت خۆی لە کولتوری کوردی دورخاتەو، خۆی لە ژێر کاریگەرییەکانی بە دور بگرێت، وەک هەنگاوێک بۆ تیکەڵبونی لە گەل کولتوری تازە دنیای ئازاد ((من تاقەتی هەلگرتنی زۆر شتم نەبۆلە گەل خۆم ببهێنم، قەرەبیانە هاتم، نە کولتور و نە جل و نە وەفا و هیچ یەک لەو شتانەم لە گەل خۆم نەهێناو)) [عەبدولخالق: ۲۰۲۰: ۳۵]. بەلام زۆر نابات دووچاری دۆخی دیکە پێچەوانە دەبێتەو، کە رەنگە ئەو چاوەرێی نەکردبێت (پۆز بە پۆز لە نەرویج زیادیکە لەو تێدەگەم ئیقامە و مۆلەتی مانەو و نیشتهجێبون و هەمێکە، وەهەمی بون بە هاوولاتی ولاتی، ئەگینا سەدەیه کیش لەم ولاتانەدا بژیت، هەر لێت دەپرسن رەسەنت کوێیە؟ لە سەر شەقام و نیو پاس و شوێنە گشتییەکاندا وەک سەر رەشیک دەیانبینم)) [عەبدولخالق: ۲۰۲۰: ۳۳] ئەم جیاکاری و بە کەم روانینە نە کە تەنیا دۆخی هەستیاری (خەج) بو، بەلکو لە میان مامەلە و بەریە ککەوتنی رۆژانەدا، بونەتە دیاردە دوا بەر و هەمیشەیی ((من دەموست خۆم بم، بەلام دیسانەو پاسەوانە نەرویجیەکانی بەردەم بار و کلاپەکان منیان وەک خۆم نەدەبینی، ئەوان کچیکی خۆرەلاتیان دەبینی، کچیکی لە شیوە و روخساریدا وای بۆ دەچون، یا لە جەنگ رای کردو، یان لە برسی و هەژاریدا)) [عەبدولخالق: ۲۰۲۰: ۳۴] وەک ئەوەی ناسنامە و کولتوری کۆمەلایەتی دیوێزمەیه کە و بە دوا تاکەکانیدا رادەکات، لە کولتوری بەرامبەریشدا ئەو لێکگەشتن و

لېبوردیه نه بېت، که بتوانیت ریگا به ژيان و مانه وهی جیاوازیه کان وهک خوی که هیه بدات، هیچ تاکیک نه خریتیه دۆخیک و هها که دواچار رقی کولتوری بهرهم بېتیت.

کاریگهري ناسنامهی کۆمه لایه تی و هه ژمونی کولتوری له سه ر ژيان و بیرکردنه وهی (خه جی) به جوړیک په ره ده سینیت، که دواچار ئه وهی به ره دنیای خه یال و ئه فسوناوی بردوه، له گه لیشیدا جوړیک له به ره و لیهاتوی پی به خشیوه ((من یه کهم جارم بو سه ما بکه م، من له ژیاندا، شوینیک، فهزایه ک، ژوریکم له نیشتمان ده ست نه کهوت تیتدا ئه و ئاوازانیه جه سته م بژه نم. من هیچ کاتیک نه مویرابو سه ما بکه م. هه رچه نده زۆرم هه ز لی بو... هه میسه ده ورپشت له وی بون و وهک پاسه وانیک ریگه یان نه ده دا من سه ما بکه م، وهک ئه وهی بریاریان دابیت من ئه و سه مایه ی ناوم بکوژم و نه هیلم ده رچیت، کولتور و سانسوره کانی له ناو چاوی براکاندا بون، له دهستی باوکمان و قامچییه کانی، له دهی دایکمان و جنیوه کانیدا. به راستی من شه ری ئه و سه مایه ی نیو خۆم ده کردب ه هیمنی که پتم ده کرد نه کا بیکوژن)) [عه بدولخالق: ۲۰۲۰: ۴۰] ئه و ژینگه و بارودوخه کۆمه لایه تییه ی (خه جی) ی تیدا ژیاوه، به جوړیک داخراو بو، مروڤیک تزی له خه یالی بهرهم هیناوه، مروڤیک هه مو چالاکیه کی ژیاوی خوی هه ر خه یال بو، له نیو فهزایه کی کۆمه لایه تی پر له بهر به ست و ناموی و دوروی گه وره بو، به جوړیک ناوی خوی ناوه (خه جه خه یالوی) له ژیر فشار و گوشاری کۆمه لایه تی ئه وه نده تیخی بۆ هاتوه، خه یال ژیاوی په نگریژ کردوه ((که ده که ویته نیو ده ور و پشتیک هه موی پاسه وان و ده مرست و دادوه ری ژيان و ئازادیه کانی تۆن، ناچاری به خه یال بژیت، به خه یال هه ناسه بدهیت، به خه یال ماچ بکهیت، به خه یال له گه ل کوره کان بخه ویت و به خه یال گورانی بلیت و گویت له ئه دای دهنگی خۆت بیت، به خه یال بیر بکهیته وه. به خه یال بیر له و پرسیارانه بکهیته وه، که ده ته ویت بیر لی بکهیته وه، به خه یال بدوویت و رات هه بیت، به خه یال روت ببیته وه، به خه یال گویت له بیرکردنه وه کانی خۆت بیت، ته نانه ت به خه یال هه ناسه بدهیت و بژیت)) [عه بدولخالق: ۲۰۲۰: ۴۱] دنیای داخراوی (خه جی) له کوردستان گورزی کوشنده ی له روچی ئه و داوه، به جوړیک ماندوی کردوه، مروڤیک گومانای پر له دیکه سی لی بهرهم هیناوه، به ئه سته م ده توانیت له گه ل دنیای تازه ی پر له کرانه وه و زانخواز (فزولیه ت) هه ل بکات، له هه ر هه نگوویکی تازه ده سله میته وه، ناتوانیت چیر له جوانی و خوشیه کانی ژیاوی ببیت ((من بیرم لای روتیم بو، دایکم له نیومدا بو، قسه و په روه رده ی کۆمه ل له سه ر موه کانی له شم بون و ره ق بوبون، ته زو به بنی پیتدا ده هات. قسه کانی نه نکم له باره ی روتی و گونا هه وه له گویتدا ده زرنگیه وه، به دیکه سیکی نه رمه وه، چاوانم بریوه سه ر زه ویه که و وتم: "دوینتی شه و چی؟" من بیرم ته نها لای روتبونمان بو، ده دیکه سام شتیک روی دابیت، من دیکه سم له به رییه ککه وتی له ش هه بو، ئه ندریاس به بزه یه که وه، به ده نگیک که میک سافدیکه، وتی "بۆ ئه و سه ما جوانه") [عه بدولخالق: ۲۰۲۰: ۴۵] ئه و له مامه له ی جیاوازی تاکی رۆژئاوایی به جوړیک سه رسام و دلگران ده بیت، نازانیت ئه وه ی روده دات، دیسان هه ر خه یاله، یان ژیاوی راسته قینه ی مروڤه کانه، کاتیک به راوردی ده کاته وه له گه ل ئه وه ی پیشدیکه ئه زمونی کردوه، شوک ده یگریت، ((من بی ئه وه ی قاوه که ته واو بکه م، بی ئه وه ی مالئاوایی بکه م، له نیو ئه ندریاس و دونیای رۆژئاواییدا، توشی شوک بوم، وهک ئه وه ی له تم بکه ن و له تیکم له خورئاواوه جیهیلن و له تیکیشم له رۆژه لاته وه دابنن... سنوری ئازادی روتی ئه و له نیو ماله کهیدا بو، به لام هی من دایکم سنورداری کردبو. نه نکم ئیشی. له سه ر که مئه ندامبون و په کخستنی میشم کردبو، به لام ئه و سنوره ئازادییه ی که بۆ مندالی من کیشابویان و من له ریگیه وه گه وره بوم، هینده په لی کیشابوه نیو هه مو ده مار و خوینم، ئاسان نه بو لی ده رباز بم)) [عه بدولخالق: ۲۰۲۰: ۴۸] کاریگه ری په روه رده ی مندالیتی بۆ کچیک، تا دوا ساته کانی ته مه ن ده مینیته وه. ئه و له ژینگه یه کدا په روه رده بو، که پرپوه له ترس و توقین. کچ له ولاتی ئیمه دا له

لایه ن گه وره کانیه وه، به تایبته دایک و داپیره وه ئاموژگاری ده کریت، که هه مو شتیک قه ده غه یه. بویه ییش ئه وه هیشتا نهیتوانیه خوی له وترس و توقینه رزگار بکات.

(خه جی) له گه ل ئه وه ش که به جهسته له ئه وروپا ده ژیت، تا چاو بر ده کات، له سنوری کوردستان و کولتوره که ی و بیرکردنه وه ی خه لکه که ی دورکه و تۆته وه، له دنیا یه کی ته واه و ئازاد خوی ده بینته وه، به لام هه ست و بیرکردنه وه کانی ئه وه، خه یال و ئه ندیشه کانی، پرن له یاده وهری تالی رابردوی، وه ک ئه وه ی رابردوی دوا ی که وتبیت و نه یه ویت لی دابرت ((ئه و سنوره ی دایکم و خیزان و کۆمه ل و مامۆستا کانه بۆ ته سک کردنه وه ی ئازادی من کیشابوو یان، هینده درپژه ی کیشابو له نیومدا، تا ئه وروپاش له گه لم هاتبو. من رآمده کرد و بیرم له وه وه سه یه ده کرده وه که چۆن میشی داگیرکردوم، باران نم ده باری و من به سه ر شه قامه کانی ئۆسلۆدا رام ده کرد، به لام هه ر چه ند باران به خور دیکه ده بو، نه یه ده توانی ده نگی ئه و مه لایانه له میشم ده ربکات، که له وتاره کانیا ندا سوکایه تی یان به له شی ژن و پوتبونه وه ده کرد)) [عه بدولخالق: ۲۰۲۰: ۴۹] له دیدی (خه جی) ئه و کاته ی له کوردستان بو و هیشتا سه ری خوی هه لئه گرتوه، ئه وروپا به هه شتی دلخوازی ئه وه، هه مو ئه و خه ون و ئومید هه ورا نه ی له ژیا نی خوی هه یبه، بۆ ئه وپی هه لگرتون، پیوابوه به گه یشتی ئیدی گرپی به ختی ئه و ده بیته وه و ده سه تملانه ی خه ونه جوان و به دینه هاتوه کانی ده بیت، به لام کاتیک به واقع ده گاته ئه و، تیکه لی کولتوری جیاوازی ژیا نی ئه وان ده بیت و به ریه ککه وتی راسته وخوی رۆژانه ی ده بیت، ئه و کات ده زانیت ژیا نی راسته قینه به جوړیکی دیکه یه.

له جیکه ی ئه وه ی (خه جی) ده رونی ئاسوده بیت و بتوانیت هه ناسه یه کی نه رم هه لکیشیت، ناسۆر و ناهه مواریه کانی ژیا نی رابردوی له بیر بچیتته وه، گرفتاری دۆخیکی دیکه ی نا ئارامی و شه ژانی ده رونی ده بیت، به جوړیک بیژ له ژیا نی تازیه خوی بکاته وه و ئاوات به نه مانی بخوازیت ((من رۆژانه زمان و کولتور و ئاو و هه وایانم ده خوارد، بۆ ئه وه ی گه وره بم، که چی ئه وان کاریان له سه ر بچو ککرده وه ی من ده کرد، هه ندیک به یانی که له خه و هه لده ستام، بۆخۆم ده گه رام، بۆ رۆحم که سوک سوک به دوا ی مائیکدا ده گه را، به دوا ی ناسنامه یه ک ده گه را، به دوا ی مه مله که تیک، به دوا ی شوینیکدا)) [عه بدولخالق: ۲۰۲۰: ۸۴] کاره کته ر ده گاته ئه و باوه رهی ئه و به هه شته ی له هزر و بیردا بو، به شتیکی و تیا کراو بو، نه ک به هه شتیکی واقعی. له ویشدا روه روی بیناسنامه یی ده بیته وه، که واته ئه ویش ولاتی ئه و نییه.

دواتر که به راوردی ژیا نی ئیستای خوی له گه ل خه لکی ئه ویدا ده کات، به جوړیک بی ئومید و هه ناسه سارد ده بیت، که هه رچی مافه نییه تی، بویه خوی که مدیکه له ئازه لانی ئه و دیت به ر چاو، وه ک ئه وه ی ئه وان له مرۆف زیادیکه مافیان هه بیت و نازی زیادیکه یان پیدریت ((خه لکی ژیا نیکیان هه بو، له خه و هه لده ستان و به سواری پاسکیل منداله کانیا ن له دایه نگه و مه کته به کان جی ده هیشت، خویان به دلپکی خوشه وه ده چونه سه رکار، ئیواران که له کار ده گه رانه وه، من له په نجه ره ی ماله کانه وه ده مبینن چه نده دلایان خوش بو، مۆمیان له سه ر میزی نانخواردن هه لده کرد و نیو ماله کانیا ن گه رم و دلگیر، منیش له ده ره وه به و پتلاوه پر کونه خراپه عیراقیا نه وه پیم له ناو به فردا سربو بو، من بی مۆله تی نیشته جیبون به و شارانه دا ده سو رآمده وه، وه ک ئه وه ی مرۆف نه بم، هه ستم ده کرد حیسابی شتیکی دیکه م بۆ ده کریت، که مرۆف نییه، ئازه لیش نه بو، چونکه ئازه له کان زۆر به ناز بون و نازیان هه لده گیرا)) [عه بدولخالق: ۲۰۲۰: ۸۵] ناسنامه وا له مرۆف ده کات به های مرۆفبونی لی دامالدریت، بویه ییش خوی وه ک ئازه لیک ده بینیت. ئه و ده بینیت چۆن ئازه له کان بایه خیای پیدریت، به لام ئه ویش به هو ی ئه وه ی ناسنامه ی نیشته جیبونی نییه و مافی مانه وه ی نییه، بی مال و شوین جیه کان ده گوړیت. له تاو خه مساردی و گو ی پینه دانی ئه وروپییه کان، به خه می مرۆفه

رۆژه لاتیه کان، خهریکه ئه وروپا و سیستهمه که ی ده که ونه ژیر پرساری جه وهه ری، ههر به راستی ئه وه ی ئه وان بانگه شه ی بۆ ده که ن و شانازی پتوه ده که ن، له ئه رزی واقیعدا جگه له درۆیه کی گه وره شتیکی دیکه نییه. ئهم دۆخه پر له ئازار و مهینه ته ی به رۆکی (خه جی) ی گرتوه، ته نیا له مامه له ی خه لک و هاوولاتی ئه وروپی و نه رویی نییه، بگره ئه و کورد و خه لکه رۆژه لاتیه ی نیسته جی ئه ویشن هه مان ره فتار و کاردانه وه یان له هه مبه ر که سیکی دیکه ی بۆ ئیقامه هه یه ((ئو کوردانه ی زهمه نیک پیتی— ئیمه لی ره بون و خۆیان فیژی زمانی ئه و ولاته کردبو، ههر که ده نگوت ئیقامه م نییه، چه ند مه دیکه یک لیت دور ده که و تنه وه، ههر که ده شیانی زمانی زمان نازانی، هینده ی دیکه دورده که و تنه وه لیت، وه ک ئه وه ی بۆنیک پیست لی بیت، وه ک ئه وه ی تاعونت هه بیت. به تایبه ت که که سیکی نه رویی یان بیانییه ک، به ته نیشتیاندا ده رۆیشته، ئیدیکه کوردیان له بیر ده چه وه و به نه رویی قسه یان ده کرد، بۆ ئه وه ی پشانی بدن، ئه وان ده زانن)) [عه بدولخالق: ۲۰۲۰: ۸۹] وه ک ئه وه ی بلیت، ئه وه دنیا ی مۆدیرنه و سه رمایه داریه به م جوړه مروقی له به هاگان خالیکردۆته وه، ئه و سیستهم و به ناو به دامه زراوه یی کردنه ریگری گه وره ی به رده م مروفن له وه ی بتوان به دوا ی ماناکانی راسته قینه ی ژیا نی خۆیاندا بگه رین.

ئه وه ی له ژیا نی رۆژانه ی (خه جی) رویداوه، ئه و ی به ره و دۆخیکی ئاارامی ده رونی برده و، به جوړیک ناچار ده بن ئه و ره وانه ی پسپۆریکی ده رونی بکه ن، تا ژیا نی ئاسای بکه نه وه، کاتیک پسپۆره ده رونییه که پرساری لی ده کات داوا ده کات قسه ی بۆ بکات، ئه و ده که و ته نیو دۆخیکی بی ئاگی و نازانیت ئه وه ی روده دات راستیه یان خه یال ((خه ون نه بو راستی بو، له چوار ریانیکی قه له بالغا بوم، وه ک ئه وه ی له ههر چوار لاه زۆمی و شتی خه ته رناک بیهم، هاوپیسه کانم چه قۆیان له رۆحم ده دا، خانه واده که م هینده نه خوینده وار بون هیچ گفتوگو و تیگه یشتنیک له نیوانماندا نه مابوه وه، خۆم هیچم بۆ نه مابوه وه، من ههر فریا ی ئه وه ده که وتم له م هه مو چه قۆ و گولله یه راکه م، که شه وان سه رم ده خسته سه ر سه رین، ده ترسام. تو نازانی تیرووی کۆمه لایه تی چییه، ئیمه له کۆمه لگایه کدا دروست بوین، ههر له دایره کانمانه وه تیروو کرابوین)) [عه بدولخالق: ۲۰۲۰: ۱۲۲] له کۆتایییدا بی ولاتی و بیناسنامه یی وا له کاره کته ر ده کات توشی نه خوشتی ده رون بیت. کاتیکیش قسه بۆ پزیشکی ده رون ده کات، ئه و له دۆخی نا ئاگییدا قسه ده کات. ئاشکرایه کاتیک عه قلی نا ئاگی کار ده کات له ویدا هه رچی قه دهغه کراو و چه پیندراوه به ره لالا ده کریت و هه مو شتیک ئاشکرا ده بیت.

ئه نجامه کان

۱. له ئه نجامی توێژینه وه له رۆمانه که بۆمان ده رکه وت، هۆکارگه لیکی وه کو جیاوازی کولتوری و سیاسی و ته نانه ت هه لکه وته و پیکهاته ی بایۆلۆژی ژن به جوړیک له جوړه کان فاکته رن بۆ سه رینه وه ی ناسنامه ی ژن.
۲. خه جی کاره کته ر هوشیاره به و دۆخی بۆ ناسنامه ییه، که برینیکی قول له دل و جهسته ی دروست کردوه، ده یه ویت سه ر هه لگریته، ئه گه ر چی ناشزانیت هیچ دیکه وسکاییه ک و ئومیدیکی نابینیت، که دلی خۆش بکات، به لام ئه و له م بریاری خۆی ههر مکوړه.
۳. له گوتاری رۆمانه که دا ده رده که ویت له ئه وروپاش ژن قه ییرانی ناسنامه ی هه یه، هه ژمونی پیاو و سه پاندنی ئیراده و ناسنامه ی پیاوه تی به رامبه ر ره گه زی مینه، له سه ره تای گه یشتینی ئه و به ئه وروپا ده رده که ویت.
۴. له م رۆمانه دا کاره کته ر توشی دو قه ییرانی ناسنامه ده بیت، یه کیکیان قه ییرانی ناسنامه ی ژنیتییه، ئه و ی دیکه یان ناسنامه ی رۆژه لاتیه. واته کاره کته ره ژنه که له لایه ن ئه وروپییه کان وه ک رۆژه لاتیه ک سه یری ده کریت، که هه میشه خۆیان به بالادیکه و پشکه وتودیکه ده بین.

۵. ئەم رۆمانە راستە کارکردنە لەبارەى ناسنامە و دەسەڵاتی ئەویدی، بەلام لەبەر رۆشنایی هزری فیمینیزمیدا نوسراوە، بۆیه‌یش بە شیوەیه‌کی تەواوەتی دۆخی ژنی بەرجەسته‌ کردووە و هەموو ئەو ئالنگاریانەى توشی ژن دیت خستویه‌تیەرو.
۶. (خەجی)ی کارەکتەری سەرەکی ئەم رۆمانە رەمزە بۆ هەموو ئەو ژنانەى دەگەرێن بە دواى ناسنامەى ژنیتی و کۆمەڵایەتی خۆیان.
۷. ئەویدی وەک دەسەڵاتی کولتوری کاریگەری گەورەى لەسەر ژیان و بیرکردنەوێى کارەکتەری سەرەکی هەیه، بۆیه‌یش بەردەوام کارەکتەر رۆبەرۆی دەسەڵاتی ئەویدی دەبێتەو.

سەرچاوه‌کان

- عەبدوللا، د. عەباس سالح: ۲۰۰۷: فیمینیزم لە شیعری کوردیدا- کرمانجی خوارو: سەنتەری نیشتمانی بۆ لیکۆلێنەوێى جێندەر: سلێمانی. کۆمەڵێک وەرگێڕ: ۲۰۱۷: فیمینیزم: دەرگای ئایدا: سلێمانی.
- هەیس، رێسەدا، ۲۷۲۲: سیاسەتی ناسنامە: وەرگێڕانی: کەمال حەسەن پور: گۆفاری تیشک: ژمارە ۶۳.
- عەبدولخالق، ئەژین: ژنەکان و لاتیان نییه: ۲۰۲۰: ناوەندی رۆشنایی رەهەند: سلێمانی.
- بنمسعود، رشیده: ۲۰۰۲: المراه والکتابه (الاختلاف والبلاغه الخصوصیه): افريقيا الشرق: ط ۲: بیروت.
- الجلالی، زهره: ۲۰۰۰: النص المونث: دار سراس للنشر: تونس.
- سبیل، محمد: ۱۹۹۳: مدارات خطاب الهویه، ندوه علمیه تحت عنوان: الهویه والتقدم: جامحه الزيتونه: المحهد الاعلى لاصول الدین: تونس.
- المسکینی، فتحی: ۲۰۰۱: الهویه والزمان: دار الطلیعه للطباعه والنشر: بیروت.
- مقدم، یسری: ۲۰۰۶: النقد النسوی العربی (انوئه لفظیه وخصوصیه موهومه): مهرجان القرین الثقافی الثالث عشر. ندوه الخطاب النقد العربی (الانجازات والاستله): الکویت.
- یقطن، سعید: ۲۰۰۲: الادب والموسسه والسلطه (نحو ممارسه ادبیه جدیده): المركز الثقافی العربی: بیروت.
11. Audi, Robert: 1999: The Cambridge Dictionary of Philosophy, second Edition, Cambridge University press.
- محمود، هۆزان: ۲۰۱۷: فیمینیزم و ئەدەبیاتی کوردی: سازدانی جانگیر و سو: سایتی کولتور مەگەزین: <https://cultureproject.org.uk/kurdish/feminism-and-litature>

۲. (هەوری) دواى ئەوێى لە دایکی دادەبەریت و دەگەرێتەو کوردستان، ناوی خۆی بۆ (ئوسامە) دەگۆریت، وەک نەرەزاییک بۆ دۆخی ژيانى خۆی و دایکی لەهەورپا، هاوکات وەک ئاماژەیک بۆ گەڕانەوێى بۆ دیندارى.